

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА
THE PROTECTION PROBLEMS OF THE HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS

Берднік С. С., здобувач вищої освіти гр. КЮ-191
Науковий керівник – **Коломієць Н. В.**, д.ю.н., професор
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

КРИМІНАЛЬНІ ПРОСТУПКИ ЯК НОВЕЛА ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У зв'язку з набранням чинності 1 липня 2010 року Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» № 2617-VIII від 22 листопада 2018 р.[1], та 3 липня 2020 р. Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» №720-IX від 17 червня 2020 р.[2], вперше на законодавчому рівні закріплено поняття «кримінальний проступок». Нині в Кримінальному кодексі (далі – КК) України визначені такі поняття, як: кримінальне правопорушення, злочин та кримінальний проступок.

На сьогодні в КК України є 99 статей, що мають склад кримінальних проступків. За змістом та обсягом поняття «кримінальне правопорушення» виступає родовим поняттям щодо «злочину» та «кримінального проступку». Відрізняти кримінальний проступок та злочин законодавець пропонує фактично за допомогою виду та міри покарання: за кримінальний проступок не може передбачатися покарання у вигляді позбавлення волі, а штраф за проступок не може перевищувати трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

На нашу думку, позиція законодавця є дещо незрозумілою, оскільки насамперед склади кримінальних проступків мали б бути сформовані за рахунок багатьох адміністративних правопорушень, що передбачені Кодексом про адміністративні правопорушення і деяких злочинів невеликої тяжкості.

Варто погодитися із зауваженнями І.В. Красницького та О.П. Горпинюк, що формальне перейменування злочину на кримінальне правопорушення у низці випадків видається невиправданим (зокрема, у ст. 107 КК України, адже умовно-дострокове звільнення може застосовуватися лише до неповнолітніх осіб, які відбули певну частку від призначеного строку покарання у виді позбавлення волі за нетяжкий, тяжкий чи особливо тяжкий злочин; можливість умовно-дострокового звільнення за вчинення кримінального проступку не передбачена) [3, с. 18].

Значних змін зазнала ст. 12 КК України. Зокрема, у ч. 2 цієї статті надається юридичне визначення кримінального проступку. Крім того, новелою кримінального законодавства є відмова законодавця від поділу злочинів за ступенем тяжкості. Ч. 3 ст. 12 КК України передбачає поділ кримінальних правопорушень на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі

злочини [4]. При цьому фактично законодавець механічно поділив злочини невеликої тяжкості на дві підгрупи: 1) за які передбачено штраф до 3 000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян без позбавлення волі та 2) в санкції частини статей яких передбачають штраф понад 3 000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян та/або позбавлення волі, об'єднавши дану підгрупу зі злочинами середньої тяжкості (в редакції КК від 05.04.2001 р.), перейменувавши їх на «нетяжкі злочини». Також мають місце випадки, коли в окремих злочинах середньої тяжкості (в редакції КК від 05.04.2001 р.) було замінене позбавлення волі на обмеження волі. В результаті такі злочини були віднесені до категорії кримінальних проступків, зокрема ч. 1 ст. 185 КК України.

Суттєвих змін у зв'язку з введенням поняття «кримінальний проступок» зазнав такий інститут кримінального права, як звільнення від кримінальної відповідальності. Якщо раніше (в редакції КК від 05.04.2001 р.) особа могла бути звільнена від кримінальної відповідальності у зв'язку із дійовим каяттям за: 1) умисний чи необережний злочин невеликої тяжкості або 2) необережний злочин середньої тяжкості, то у сучасній редакції КК за умови, якщо санкції статей передбачають штраф понад 3 000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян та/або позбавлення волі, то до таких осіб не може бути застосовано звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ст. 45 КК України. Така ж ситуація склалася й при звільненні від кримінальної відповідальності на підставі статей 46 та 97 КК України.

Посилення кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною поділу кримінальних правопорушень на види призвели й до змін у ст. 80 КК України. Для осіб, які були засуджені до позбавлення волі за злочин невеликої тяжкості в період дії редакції КК України, яка втратила зараз чинність (до 01.07.2020 р.), строк давності є коротшим, ніж для тих, що вчинили злочин, які перетворилися на нетяжкі за чинною редакцією кримінального закону [5, с. 77].

Суттєвою прогалиною законодавства, на наш погляд, є не внесення відповідних змін до Закону України «Про застосування амністії в Україні», який діє в редакції від 14.05.2014 р., оскільки в цьому нормативно-правовому акті використовується термін «злочин» та відсутні поняття «кримінальне правопорушення», та «кримінальний проступок». Поряд з тим, у ст. 86 КК України відповідні зміни були внесені, що свідчить про відсутність узгодження нормотворчої діяльності законодавця.

Варто погодитися з В. В. Шаблістим, який акцентував увагу на тому, що вводячи до КК України кримінальні проступки, законодавець у 129 складах правопорушень посилив кримінальну відповідальність. Серед найбільш поширених кримінальних правопорушень, санкція яких стала більш суворою можна вказати такі, як: крадіжка, грабіж, шахрайство, привласнення або розтрата чужого майна, а також окремих кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів. Натомість аналіз положень Закону № 2617-VIII свідчить, що лише у статтях 175, ч. 2 ст. 309, ст. 350 КК України санкція стала більш м'якою, а в ч. 1 ст. 185, ч. 1 ст. 190, ст. 253, ч. 1 ст. 298, ч. 1 ст. 299, ч. 1 ст. 309, ч. 1 ст. 365-2 КК України вона стала лише частково м'якшою. При цьому, окремі невідповідності положень Загальної частини КК України та санкцій статей у розмірах такого покарання як позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю були механічно перенесені в чинну редакцію (наприклад, ч. 1 ст. 365-2 КК України) [6].

На думку Т. Михайліченко, однією з прогалин кримінального законодавства у зв'язку з введенням поняття «кримінальне правопорушення» є положення ст. 10 КК України, відповідно до яких наша держава може видавати своїх громадян іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду, якщо вони вчинили кримінальний проступок, а не злочин поза межами України. Така ж ситуація і з іноземцями та особами без

громадянства. Окрім цього Україна може перейняти кримінальне провадження, в якому судовими органами іноземної держави не ухвалено вирок, щодо громадян України та іноземців, які вчинили лише злочини за межами України і перебувають на території України, але які не можуть бути видані іноземній державі або у видачі яких відмовлено, якщо діяння, у зв'язку з яким запитується передача кримінального провадження, згідно з цим Кодексом визнається злочином. Тобто, зараз виникла ситуація: якщо громадянин України вчинить кримінальний проступок, то перейняти кримінальне провадження щодо нього українські правоохоронні органи не можуть, а видати – можуть [6, с. 287].

Таким чином, з огляду на викладене можна зробити висновок про відсутність системного характеру та неузгодженість дій законодавця. З метою належного правозастосування та узгодження змісту оновлених норм КК України видається за доцільне запропонувати внести зміни до ст. 10 КК України, замінивши термін «злочин» на «кримінальне правопорушення» та Закону України «Про застосування амністії в Україні».

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 р. № 2617-VIII / Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text> (дата звернення: 30.12.2020).

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 17.06.2020 р. № 720-IX / Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-20#Text> (дата звернення: 30.12.2020).

3. Красницький І.В., Горпинюк О.П. Запровадження кримінальних проступків: аналіз змін до законодавства. *Кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство у контексті реформи кримінальної юстиції* : матеріали наук.-практ. семінару (31.05.2019 р., м. Львів). Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ. 2019. С. 17–21.

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: zakon.rada.gov.ua/go/2341-14 (дата звернення: 30.12.2020).

5. Васильєв А.А., Пироженко О.С. До питання про судимість як наслідок засудження за вчинення кримінального проступку. *Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації* : матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу (15.05.2020 р., м. Харків) / редкол.: В. Я. Тацій, Л. М. Демидова, А. П. Гетьман та ін. Харків : Право, 2020. С. 77-81.

6. Шаблистий В.В. Професійна юридична діяльність дізнавача у контексті вимог до освітнього ступеня: погляд теоретика. *Кримінальні проступки в контексті захисту прав людини: міжнародний та вітчизняний вимір* : матеріали міжнар. круглого столу (25.06.2020 р., м. Одеса).

7. Михайліченко Т. Кримінальні проступки: особливості правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №7. С. 284-290.